

APURAHAHANKKEEN LOPPURAPORTTI HELSINGIN SANOMAIN SÄÄTIÖLLE

Hankkeen nimi

Journalismin notkuvat rajat. Paikallisen viestinnän eettiset periaatteet ja ristiriidat.

Myöntövuosi

2020

Myönnetty summa

136 000 €

Hanke alkoi

1.11.2020

Hanke päättyi

31.7.2023

Hankkeeseen muualta saatu rahoitus (summa ja myöntäjä): -

Vastuhenkilö (nimi, asema ja organisaatio)

Jaana Hujanen, Professori, Helsingin yliopisto, SSKH

Muut tutkijat/työryhmän jäsenet

Vaarala, Viljami, Tutkija, Helsingin yliopisto, SSKH

Grönlund, Mikko, Tutkimuspäällikkö, Turun yliopisto, Brahea-keskus

Lehtisaari, Katja, Yliopistonlehtori, Tampereen yliopisto, Viestintätieteiden laitos

Ruotsalainen, Juho, väitöskirjatutkija, Turun yliopisto, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Tiivistelmä hankkeesta

Hankkeessa on tarkasteltu journalismin ja viestinnän periaatteita ja käytäntöjä tekijöiden itseymmärryksen ja julkaisujen sisällön näkökulmasta. Tutkittaessa paikallisen journalismin ja viestinnän eettisiä periaatteita kiintopisteenä ovat toimineet perinteiset journalismin ihanteet: julkisen palvelun periaatetta ilmentävä yleisösuhte, autonomia ja eettisyys (Deuze, 2005). Keskeinen kysymys on ollut, mitä uusia painotuksia, variaatioita tai sisältöjä ko. periaatteet ovat saaneet tai saamassa ja millaisia eettisiä ristiriitoja syntyy.

Hankkeen kohde on ollut paikallinen media ja viestintä monipuolisesti ja siinä on tarkasteltu erilaisia paikallisen viestinnän ja median muotoja. Painopiste on edelläkävijöissä ja näiden verkostoissa, koska edelläkävijät kehittävät verkostoissaan kokeellisia käytäntöjä ja uusia ideoita ja heillä on usein muita selkeämmin muotoiltuja käsityksiä ja visioita alansa tulevaisuudesta. Hankkeeseen kerätty ja siinä analysoitu aineisto koostuu kyselytutkimuksesta, uudentyyppisen paikallismedian tekijöiden haastatteluista sekä sisältöjen analyysistä.

Hankkeen tavoite

Tavoite on ollut valottaa monipuolisesti paikallisen median ja viestinnän rajapintaa tekijöiden, sisältöjen ja tulevaisuuden näkökulmasta. Hankkeen pyrkimys on ollut tuottaa uutta empiiristä tietoa ja teoreettista ymmärrystä siitä, miten viestintä ja journalismi toimivat samalla kentällä mutta erilaisin eettisin säännöin 2020-luvun alun Suomessa. Hankkeen pääkysymys on ollut, millaisin eettisin periaattein ja käytännöin paikallista tietoa tuotetaan ja jaetaan sekä mitä tämä merkitsee paikallisen journalismin tulevaisuuden ja yhteisön kannalta.

Tutkimushankkeen pääkysymykset ovat olleet:

- 1) Mitkä ovat paikallisen median ja viestinnän tekijöiden tiedon tuottamisen ja jakamisen eettiset periaatteet?
- 2) Millä tavoin ja miksi uudet paikalliset viestijät hyödyntävät journalismin muotoja ja käytäntöjä? ja
- 3) Millaista tulevaisuutta paikalliset tekijät ennakoivat ja luovat journalismille?

Tavoite saavutettiin (asteikolla 1–5; 1=huonosti, 5=erinomaisesti): 5

Keskeiset tulokset

Hankkeen alussa, joulukuussa 2020 tehdyn sähköisen kyselyn tavoitteena oli selvittää journalismin ja viestinnän rajapintaa laajasti paikallismedian tekijöiden näkökulmasta. Kyselyn perusteella valtaosa vastanneista päätoimittajista on sitä mieltä, että journalismi ja muu viestintä toimivat samalla kentällä mutta eri säännöillä. Vain viidennes vastaajista pitää journalismin ja muun viestinnän välistä rajaa selvänä. Kyselytulosten perusteella omassa julkaisussa journalistisen ja muun aineiston rajaa pidetään selkeänä, mutta sitä pidetään selvästi häilyvämpänä, kun puhutaan muista kuin omasta julkaisusta.

Tulokset kertovat myös siitä, että journalistien ja viestinnän ammattilaisten eettisten periaatteiden välillä koetaan olevan ristiriita. Etenkin uusi kaupunkimedia ja sosiaalinen media lisäävät rajojen sekoittumista ja hämärtymistä. Markkinointiviestintä ja strateginen viestintä lainaavat journalismin keinoja, ja se on päätoimittajien mielestä eettinen ongelma. Kyselyn vastaajat näkevät myös, että kansalaisten, yritysten edustajien ja viranomaisten on vaikea erottaa journalismia ja muuta viestintää sekä näitä ohjaavia erilaisia periaatteita toisistaan. Myös “tilannekuva” Journalistin ohjeiden ajantasaisuudesta on epäselvä - lähes puolet vastaajista ei osannut kyselyssä sanoa, pitäisikö Journalistin ohjeita päivittää.

Päätoimittajien vastauksista hahmoittui kolme erilaista skenaariota paikallisjournalismin ja muun viestinnän suhteen kehittymisestä. Ensimmäisen skenaarion mukaan paikallisjournalismi näivetty taloustilanteen kurjistuessa ja viestintäalalta tulevan kilpailun kovetessa. Toisen skenaarion mukaan journalismi ja viestintä eriytyvät ja löytävät oman tonttinsa. Tässä skenaariossa paikallisjournalismi terävöityy ja uudistuu, panostaa laatuun, kiinnostavuuteen, ja paikallisuuteen ja muu viestintä ammatillistuu ja tekee itse eroa journalismiin. Kolmannessa skenaariossa journalismin ja viestinnän rajat hälvenevät, mutta uutismediat säilyttävät asemansa. Tämän skenaarion mukaan sosiaalinen media ja yleisöjen kysyntä ohjaavat paikallisjournalismia viestinnän suuntaan vääjäämättä.

Tutkimusta varten kerätty ja analysoitu haastatteluaineisto osoittaa, että journalistiset periaatteet ja ammatillinen identiteetti seuraavat toimittajaa, vaikka he eivät päätyisi tekemään perinteistä journalismia. Haastatteluaineistoa analysoitiin rajatyön (engl. boundary work) sekä Bourdieu'n kenttäteorian näkökulmasta. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna uudenlaiset paikallismedian toimijat uudelleenmäärittelevät journalismin ja viestinnän välisiä rajoja ja haastavat uutisiin ja journalismiin liitettyjä perinteisiä merkityksiä.

Aineisto osoittaa myös, että ammatillisia periaatteita ja erityisesti ammatillista etiikkaa sovelletaan sen mukaan, kenelle työtä tehdään. Tutkimuksen kontekstissa haastatellut henkilöt esimerkiksi päätyivät valikoimaan ja korostamaan tiettyjä eettisiä periaatteita muiden yli, ja nojaamalla esimerkiksi yksittäisiin journalistin ohjeiden kohtiin. Lisäksi aineisto osoittaa, että eettisiä ristiriitoja journalismin ideaalien ja viestinnällisten tavoitteiden välillä ei ole pohdittu etukäteen. Haastateltavat henkilöt eivät juurikaan kokeneet eettisiä ristiriitoja, vaikka sanoivatkin nojaavansa vain tiettyihin eettisiin periaatteisiin ja journalistin ohjeiden kohtiin.

Valikoitujen paikallismedioiden sisältöä analysoitiin journalististen roolisuoritusten valossa (Mellado 2015). Sisällönanalyysissa korostui erityisesti paikallismedioiden kriittisen vahtikoira roolin vähyys, jopa olemattomuus. Toisin sanoen paikallisia vallankäyttäjiä tarkastellaan ja arvioidaan erittäin vähän medioiden sisällöissä. Sisällöt tarjoavat pääsääntöisesti tietoa kansalaisten päätöksentekoa tai kulutusvalintojen tueksi. Kansalaisten päätöksentekoa tukeva tieto oli kuitenkin usein yhdistettävissä tietoon, joka tuki samanaikaisesti julkaisun takana olevan tahon, kuten kaupungin tai kunnan, viestinnällisiä tai poliittisia tavoitteita. Kulutusvalintoja tukevat sisällöt taas korostivat alueen elinvoimaisuutta. Tällaisen tiedon voidaan tulkita myös tukevan paikallisia vallankäyttäjiä. Vallankäyttäjien intressejä ja toimintaa fasilitoiva toiminta on kansainvälisessä journalistisia rooleja tarkastelevassa tutkimuksessa katsottu kuuluvan tiiviisti autoritääristen maiden mediajärjestelmiin (Mellado 2015). Kiinnostavaa on, mitkä tekijät selittävät tilannetta Suomen kontekstissa.

Hankkeen julkaisut, artikkelit ja kirjoitukset (myös linkit)

Juho Ruotsalainen, Viljami Vaarala, Jaana Hujanen, Mikko Grönlund, and Katja Lehtisaari (forthcoming). A loyal servant of the elites or an ally of civil society? The role perceptions and role performance of Finnish interloper media. Submitted 5.6.2023 to *Journalism Studies*, currently under revision.

Hujanen, Jaana, Ruotsalainen, Juho, Vaarala Viljami, Lehtisaari, Katja and Grönlund, Mikko (2022) Performing journalism. Making sense of ethical practice within local interloper media. *Journalism*. E-pub ahead of print 4 Oct 2022. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14648849221131626>

Hujanen, Jaana, Grönlund, Mikko, Ruotsalainen, Juho, Lehtisaari, Katja and Vaarala, Viljami (2022) The ethics of journalism challenged. The blurring boundary between local journalism and communications. *Journalistica*, 16, 1. <https://doi.org/10.7146/journalistica.v16i1.128894>

Grönlund, Mikko, Ruotsalainen, Juho, Hujanen Jaana ja Lehtisaari, Katja (2021) Uusi kenttä, uudet pelaajat – Paikallismedian johdon näkemyksiä journalismin ja viestinnän rajankäynnistä sekä tulevaisuudesta. 1/2021 SSKH NOTAT – SSKH REPORTS AND DISCUSSION PAPERS. [Uusi kenttä, uudet pelaajat – Paikallismedian johdon näkemyksiä journalismin ja viestinnän rajankäynnistä sekä tulevaisuudesta](#)

Esitelmät tieteellisissä konferensseissa

Vaarala, Viljami, Hujanen, Jaana, Ruotsalainen Juho, Grönlund, Mikko and Lehtisaari, Katja (2023). At the crossroads of journalistic role perceptions and performance. Paper presented in ICA conference 5/2023, Toronto, Canada.

Hujanen, Jaana, Vaarala, Viljami, Ruotsalainen, Juho, Lehtisaari, Katja and Grönlund, Mikko (2022). Making sense of ethical code of practice. Paper presented in ICA conference, Paris 5/2022.

Vaarala, Viljami, Ruotsalainen, Juho, Hujanen, Jaana, Grönlund, Mikko and Lehtisaari, Katja (2022). The roles of local interloper media. The case of Finnish interloper media and practitioners. Paper presented in ECREA Pre Conference, Århus 10/2022.

Grönlund, Mikko, Hujanen, Jaana, Lehtisaari, Katja, Ruotsalainen, Juho ja Vaarala, Viljami (2022) ”Moni media on lähtenyt hämärtämään journalismin ja markkinoinnin eroa” - Paikallisen journalismin ja viestinnän limittyvät rajat. Tutkimuspaperi Mevi-päivillä, Turku 4/2022

Hujanen, Jaana, Grönlund, Mikko, Ruotsalainen, Juho, Lehtisaari, Katja ja Vaarala, Viljami (2021). The ethics of journalism challenged. The perspectives of Finnish local news media practitioners. The paper presented in Nordmedia Conference, Reykjavik, Iceland 8/2021.

Muut esitykset, luennot ja koulutukset

Hankkeen **aloitusseminaari** pidettiin 4.2.2021 Zoomissa.

Hankkeen **loppuseminaari** Päivälehdessä museossa 31.3.2023: ‘Not all journalists are critical watchdogs’. Ethical principles and journalistic contradictions of local communications outlets.

Valmistuneet (tai valmistumassa olevat) opinnäytetyöt: -

Hankkeen saama medianäkyvyys (lehtikirjoitukset, tv- ja radio-ohjelmat, muu medianäkyvyys)

Kuntautisoinnissa rajat hämärtyvät – viestintä ja journalismi eivät ole sama asia. *Kuntalehti* 26.4.2023. (Jaana Hujasta haastateltu juttuun)

<https://kuntalehti.fi/uutiset/kuntautisoinnissa-rajat-hamartyvat-viestinta-ja-journalismi-eivat-ole-sama-asia/>

Viestintä horjuttaa paikallisjournalismin etiikkaa, artikkeli Journalisti-lehden verkkosivuilla 27.5.2021 Journalismin notkuvat rajat -hankkeen tutkimusraportin tuloksista, <https://journalisti.fi/artikkelit/2021/05/viestint-horjuttaa-paikallisjournalismin-etiikkaa/>

Professori: Oulun kaupungin verkkomedia Mun Oulu näyttää journalismilta, mutta ei ole sitä. *Kaleva* 14.2.2021. (Jaana Hujasta haastateltu juttuun)

Oulu julkaisi ensimmäisen numeron kohuttua kaupunkilehteä – asiantuntija: "Jos kyse olisi journalismista, kritiikkiä olisi jo nähtävillä". Kolme viestinnän asiantuntijaa kommentoi, millainen kohuttu Mun Oulu -kaupunkimedia heidän mielestään on. *Yle* 14.2.2020. <https://yle.fi/a/3-11210035> (Jaana Hujasta haastateltu juttuun)

Kunnat tuottavat paikallisten julkkisten haastatteluja ja raportoivat tapahtumista - Onko se niiden tehtävä? *Suomen Lehdistö* 3.12.2020. (Katja Lehtisaarta haastateltu juttuun)

Hankkeessa syntyneet tutkimusaineistot

Kyselytutkimus. Webropol -kyselytyökalulla toteutetulla sähköisellä kyselyllä kerättiin Suomessa ilmestyvien sanoma-, paikallis- ja kaupunkilehtien sekä valikoitujen hyperlokaalien julkaisujen päätoimittajien ja muiden avainhenkilöiden näkemyksiä tutkimusaiheesta. Kysely toteutettiin joulukuussa 2020, ja osallistumiskutsuja lähetettiin 272 kappaletta. Vastauksia saatiin yhteensä 103 ja kyselyn vastausaste oli noin 38 prosenttia. Kyselyyn vastanneista henkilöistä lähes kaikki, 95 prosenttia, olivat päätoimittajia. Vastaajien joukossa oli lisäksi muutamia henkilöitä, jotka toimivat samanaikaisesti päätoimittajana ja toimitusjohtajana. Aineisto on tallennettu hankkeen tutkijoiden omaan käyttöön.

Haastatteluaineisto. Haastatteluaineisto kerättiin vuoden 2021 maaliskuun ja elokuun välisenä aikana. Haastateltavaksi valikoitui kymmenen henkilöä seitsemästä eri paikallismediasta tai -julkaisusta. Yksi haastateltavista oli kunnan kanssa kaupallista yhteistyötä tehnyt sosiaalisen median vaikuttaja, joka on aiemmin toiminut toimittajana. Haastattelujen kesto vaihteli 40 ja 98 minuutin välillä. Haastateltavat toimivat joko toimittajina/sisällöntuottajina, päätoimittajina/viestintäjohtajina tai medioiden omistajina.

Sisällönanalyysiaineisto. Aineisto sisällönanalyysia varten kerättiin paikallismedioiden sivuilta 22.-28.2.2021. Aineistoksi valikoitui sisältö, jotka oli julkaistu medioiden etusivulla tai verkkosivun uutiset-osiossa. Mielipiteelliset tekstit jätettiin pääosin aineiston ulkopuolelle, mutta joitain mielipiteellisiä tekstejä, kuten kolumneja ja blogitekstejä otettiin mukaan analyysiin, jos ne oli julkaistu samassa osiossa tai virrassa muiden uutistekstien kanssa. Analyysi keskittyi vain teksteihin, joten kuvat ja kuvatekstit jätettiin analyysin ulkopuolelle. Analysoitavia tekstejä kertyi yhteensä 169 kappaletta.

Aineistojen tallennuspaikka mahdollista jatkokäyttöä varten

Haastatteluaineistot sisältävät henkilötietoja, minkä vuoksi niiden jakaminen avoimena datana ei ole GDPR:n ja tutkimusetiikan vuoksi mahdollista. Haastateltavien kanssa ei myöskään ole sovittu aineiston mahdollisesta jatkokäytöstä.

Analysoituja julkisia paikallismedian tekstiaineistoja voi tiedustella hankkeen johtajalta.